

Strokovno posvetovanje
»CELOVITO RAVNANJE Z ODPADKI«
17. in 18. april 2013
Moravske Toplice

SKLEPI IN UGOTOVITVE
STROKOVNEGA POSVETA

Organizatorji:

Zveza ekoloških gibanj, Karel Lipič

Znanstveno-raziskovalno središče Bistra Ptuj, dr. Aleksandra Pivec

Zbornica komunalnega gospodarstva (GZS), Janko Kramžar

Soorganizator:

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje RS

SKLEPI IN UGOTOVITVE STROKOVNEGA POSVETA »CELOVITO RAVNANJE Z ODPADKI«

OCENA STANJA

Udeleženci posveta »Celovito ravnanje z odpadki«v Moravskih Toplicah so na okrogli mizi in v razpravi enotno ugotovili, da je sedanje ravnanja s komunalnimi odpadki v Sloveniji v enem segmentu sicer spodbudno, kar potrjujejo statistični podatki o ločeno zbranih odpadkih. Slovenija se s 35% ločeno zbranih frakcij uvršča nad evropsko povprečje, saj v evropskem merilu zaseda 4. mesto, vendar nima zagotovljenega celovitega ravnanja z odpadki. Zgolj ločeno zbiranje ni dovolj, saj tudi, če še tako spodbujamo imetnike odpadkov k ločevanju, nam le-to ne bo koristilo pri doseganju okoljskih ciljev. Celovito ravnanje z odpadki namreč pomeni uresničevanje prednostnega reda, kjer je potrebno zraven preprečevanja nastajanja odpadkov na izvoru in pripravi na ponovno uporabo, pozornost posvetiti tudi recikliranju, kompostiranju in energijski izrabi v goriva predelanih odpadkov. Odlaganje je skrajna možnost ravnanja z ostanki iz zgoraj naštetih dejavnosti z odpadki. Zato je strokovna javnost zaskrbljena nad podatki o količinah odloženih odpadkov kljub visokemu deležu ločeno zbranih odpadkov, saj na odlagališča odložimo kar 58% količin odpadkov. To pa predstavlja velik problem zaradi nedoseganja okoljskih ciljev še zlasti zato, ker nismo samooskrbni niti za tiste vrste odpadkov, za katere že obstaja možnost njihove izrabe. To resno ovira možnost, da bi se Slovenija lahko uvrstila med »družbo, ki reciklira«, še zlasti zato, ker po letu 2020 odlaganje naj ne bi bilo več predmet ravnanja z odpadki v EU. V kolikor ne bomo uspeli pravočasno zagotoviti ustrezne infrastrukture za energijsko izrabo odpadkov, okoljskih ciljev ne bomo dosegli. Strokovna javnost je zato upravičeno zaskrbljena, da se v zadnjih 16-tih letih stanje na področju predelave odpadkov ni bistveno izboljšalo, nasprotno, kljub ogromnim investicijam (več sto mio €) še vedno s strani države ni zagotovila, da med strateške odločitve gospodarnega ravnanja z odpadki sodi tudi energijska izraba iz odpadkov pridobljenih goriv. V novi finančni perspektivi 2014-2020 namreč energijska izraba ni uvrščena med prioritete investicije države, prav tako ni oblikovan projektni tim in odgovorna oseba, ki bi dala zagotovilo, da bo Slovenija energetsko bogate odpadke uporabljala kot energente.

Ugotovljeno je, da:

1. zakonodaja sicer predpisuje okoljske cilje in priporoča uresničevanje prednostnega reda ravnanja z odpadki, a ne omogoča izvajanja v praksi, saj za to niso vzpostavljeni temelji, ki vključujejo politične odločitve za uporabo energentov iz odpadkov. Kljub številnim opozorilom se odpadke še vedno prevaža po Sloveniji in se jih v večini primerov kljub ločenemu zbiranju odlaga na odlagališča, ki povzročajo onesnaževanje zraka in podtalnice;
2. mehansko - biološka obdelava odpadkov ne predstavlja rešitve ravnanja z odpadki, saj produktov, kot je lahka frakcija, torej energent, ne moremo uporabiti zaradi deficita izvajalcev oziroma naprav za energijsko izrabo odpadkov. Kot kaže dobra praksa v EU, bi tudi pri nas lahko v namen energijske izrabe iz odpadkov pridobljenih goriv deloma uporabili obstoječo infrastrukturo cementarn in termoelektrarn (za kar je potrebna politična odločitev), deloma pa bo potrebno zgraditi za to namenske naprave;
3. pri izbiri tehnologij za obdelavo odpadkov je popolnoma zanemarjena možnost, da se v izvedbo obratov vključijo domača podjetja, ki imajo mednarodne reference, so finančno ugodnejša, a so zaradi različnih interesov odločevalcev pripeljana v tržni položaj, kjer jim je bistveno zmanjšana konkurenčnost – primer možnosti uporabe naprav za MBO;
4. alternativna goriva (AG) v svetu predstavljajo povsem enakovredno alternativo drugim gorivom, v Sloveniji pa še vedno ni v celoti urejen status teh energentov;
5. določene NVO, s strokovno nevzdržnim oz. neargumentiranim nasprotovanjem prispevajo k blokadi uresničevanja prednostnega reda ravnanja z odpadki (predvsem v smislu javnega nasprotovanja uporabi energentov iz odpadkov). Taka ravnanja naj se javno obsodi oz. sankcionira;
6. v novi finančni perspektivi 2014 -2020 ni več možno financirati izgradnje odlagališč komunalnih odpadkov, kar predstavlja resen izziv za implementacijo prednostnega reda ravnanja z odpadki.

Navedeni problemi, ki generirajo neustrezno stanje ravnanja z odpadki v Sloveniji, so v nasprotju s potenciali, ki obstajajo:

1. na voljo je dovolj strokovnega in kakovostnega znanja posameznikov in inštitucij, ki lahko v zelo kratkem času vplivajo in izvedejo bistvene spremembe obstoječega stanja (brez politične volje pa sedaj to ni mogoče);
2. identificiranih je že nekaj primerov dobrih praks, ki se premalo promovirajo in izkoristijo za celotno izboljšanje stanja oz. se jih sploh ne promovira, saj so dokazale, da je mogoče z majhnimi finančnimi vložki doseči visoko zastavljene cilje;
3. zagotovljen je potencial domače industrije, ki bi lahko z domačim znanjem in novimi zaposlitvami v sorazmerno kratkem času rešil vse težave, saj prodaja tehnično znanje v tujino, doma pa ga zaradi različnih interesov ne more;

- na voljo imamo dovolj energetske bogatih frakcij odpadkov, ki jih lahko predelamo v alternativna goriva in jih ni potrebno odlagati na odlagališča. Z uporabo alternativnih goriv lahko postanemo bolj konkurenčni, kar je ključnega pomena za razvoj gospodarstva;
- na voljo je kar nekaj študijskih programov okoljevarstva in podobnih smeri, od koder bi mladi lahko z uresničevanjem v praksi pripomogli k razvoju okoljsko odgovorne družbe.

PREDLAGAMO NASLEDNJE NUJNE UKREPE

Ugotavljamo, da je za izboljšanje stanja na področju ravnanja z odpadki **nujno potrebno odstraniti obstoječe ovire in začrtati ustrezno izvedbeno strategijo za uveljavljanje EU zakonodaje, ki odpadke vključuje v gospodarske panoge kot surovine in omogočajo nova zelena delavna mesta.**

Zato je bil s strani udeležencev strokovnega posveta **soglasno sprejet sklep, da se v prihodnjih 3-mesecih organizira skupni sestanek z Ministrstvom za kmetijstvo in okolje**, na katerem se bo natančno dogovorilo, kako se bodo izvajali kratkoročni ukrepi, ki jih navajamo v nadaljevanju:

- nemudoma **preučiti strokovno nevzdržno upravno zahtevo**, da odpadek 20 03 01 po obdelavi obdrži isto klasifikacijsko številko, zaradi česar prihaja do gospodarske škode - drag izvoz v tujino in neenak položaj v primerjavi z drugimi državami, kjer ima enak produkt drugačno tržno ceno;
- preveriti cene in učinkovitost tehnologij**, ki se jih vključuje v projekte kot bodočo infrastrukturo za ravnanje z odpadki. Določiti, kaj je dodana vrednost za slovensko ekonomijo, če se uporabi domača tehnologija, ki je referenčna in bistveno cenejša, kot predlagana oz. ponekod vsiljena, katere realne vrednosti ne preveri nihče;
- odpadki morajo biti **obravnavani kot viri**, zato mora negospodarno ravnanje z njimi postati kaznivo dejanje in posledično neupravičeno prevažanje odpadkov po Sloveniji takoj sankcionirano, saj povzroča dodatno onesnaževanje okolja;
- finančno **spodbujati ponovno uporabo** rabljene opreme in odpadkov z namenom zmanjševanja ekološkega odtisa, zmanjševanja emisij CO₂, zaposlovanja predvsem težje zaposljivih in vključevanja širše družbe, kar neposredno prispeva k večji okoljski osveščenosti in prispeva k inovativnemu pristopu k zmanjševanju odloženih odpadkov. Preko zaposlovanja in prodaje izdelkov država dobi povrnjene finančne vloške;
- korigirati javna naročila** s sedanjo zahtevo o prepovedi nakupa rabljenih izdelkov s pojasnilom, da izdelki ponovne uporabe ne sodijo v to kategorijo, saj ne gre za rabljene izdelke, ampak za izdelke, ki so v skladu s standardom povsem enakovredni novim izdelkom in imajo dodano vrednost;

6. **pregledati sheme razširjene odgovornosti** proizvajalcev – povzročiteljev odpadkov in zagotoviti, da ti pokrijejo celotne stroške zbiranja, recikliranja in energijsko izrabe iz odpadkov pridobljenih goriv (stroški zbiranja ne smejo bremeniti izvajalcev javnih služb, biti morajo primerljivi glede na vrsto in obseg izvajanja storitve). S podzakonskim aktom je potrebno zagotoviti, da so sheme dolžne zagotoviti bančno garancijo oziroma drugi finančni mehanizem, s katerim se obvezujejo izpolnjevati svoje obveznosti;
7. **spodbuditi energijsko izrabo iz odpadkov pridobljenih goriv**, saj je trenutno v Sloveniji ta segment najmanj razvit, a je glede na uspešnost doseganja okoljskih ciljev nujno potreben, saj je odlaganje energijsko bogatih frakcij odpadkov prepovedano, drugih alternativ (razen dragega in administrativno kompliciranega izvoza) pa ni. Zahteva po MBO iz strani države je nična, v kolikor se ne zagotovi koristna in domača uporaba nastalih energijsko bogatih produktov, ki so delno tudi obnovljivi vir energije;
8. ker je energijska izraba komunalnih odpadkov državna javna služba, zahtevamo **javno predstavitev poteka projekta energijske izrabe odpadkov**, vključno s predstavitvijo nosilstva in vodstva projekta, terminskega plana izvajanja aktivnosti in skrajni rok za dokončanje projekta;
9. vlada mora **določiti prispevna območja** za bodoče objekte energijske izrabe iz odpadkov pridobljene goriv, sicer nikakor ne bodo usklajene kapacitete naprav;
10. določiti je potrebno **status trdnih goriv** iz nenevarnih odpadkov glede na njihove kemijske in fizikalne lastnosti s ciljem možnosti sosežiga v obstoječih kurilnih napravah in cementnih pečeh s sprejetjem nacionalnega standarda ali navodil proizvajalcem trdnih goriv iz odpadkov za zagotavljanje njihove kakovosti;
11. spremeniti je potrebno 60. člen sedanje Uredbe o odlaganju odpadkov na odlagališčih z uvedbo strožjega kriterija letnih količin odloženih odpadkov na prebivalca oziroma deleža izločenih kovin in plastike pred odlaganjem. Dikcija tega člena ne vzpodbuja k ločevanju odpadkov pred odlaganjem in daje upravljalcem deponij privilegiran status napram izvajalcem javne službe ravnanja z odpadki, ki hkrati niso upravjalci deponij;
12. v predvidenem razvojnem svetu, ki ga pravkar ustanavlja predsednica vlade, je potrebno zagotoviti zastopanost sektorja ravnanja z odpadki kot pomembne vrste dejavnosti za racionalno in celovito izrabo virov v državi.

PREDLOG DOLGOROČNIH/STALNIH CILJEV IN NALOG

1. S ciljem doseganja izboljšanega ravnanja z odpadki v RS naj **vlada pripravi načrt izvajanja strategije ravnanja z odpadki**, s čimer bo vzpostavljen odnos med izvedbenimi politikami EU in realnimi možnostmi glede upoštevanja stroškov in koristi alternativnih načinov ravnanja z odpadki v Sloveniji.
2. Celovito ravnanje z odpadki je potrebno **obravnavati kot kompleksno nalogo**, ki je odvisna od organizacije sistema ravnanja z odpadki in sodelovanja med povzročitelji odpadkov (gospodinjstvi, podjetji), lokalno skupnostjo – izvajalcem javne službe in zasebnih podjetij. Brez strokovno usposobljenih kadrov sistem ne deluje, zato je potrebno povečati vpliv stroke v lokalnih in državnih politikah, ki odločajo o razvoju in sistemih ravnanja z odpadki.
3. Resorno ministrstvo mora **podpirati preventivne aktivnosti** za večje ozaveščanje javnosti in motiviranje za zmanjševanje količin odpadkov (dematerializacijo), ki ima pozitivne učinke na splošno družbeno okolje, povečanje zaposlovanja težje zaposljivih delavcev in razvoj socialnega podjetništva (aktivnosti centrov ponovne uporabe).
4. Zahteva Direktive o odlaganju odpadkov (1999/31/ES), Direktive o odpadkih (2008/98/ES) in Zakona o varstvu okolja zahtevajo nov pristop k načinu reševanja odpadkov. Zato mora Slovenija po **principu samooskrbnosti zagotoviti lastne kapacitete** tudi za energijsko izrabo iz odpadkov pridobljenih goriv, kar je velik izziv za domačo procesno industrijo.
5. Bodoči objekti energetske izrabe iz odpadkov pridobljenih goriv morajo biti **vkjučeni v velike sisteme daljinskega ogrevanja** oz. industrijske porabnike, ki preko celega leta omogočajo koristno uporabo proizvedene toplotne energije in s tem izpolnjujejo zahteve smernice 2008/98/ES. Pri tem mora država voditi aktivne razgovore z javnimi podjetji, ki skrbijo za dobavo toplote v mestih, saj je potrebno uskladiti razvojne investicije v teh podjetjih in načrtovanimi objekti, da se doseže optimum obratovanja in najnižje cene za državljanke.

Pripravila:

mag. Janez Ekart, *predsednik organizacijskega odbora strokovnega posveta*
dr. Marinka Vovk

V sodelovanju s člani organizacijskega odbora:

Karel Lipič, dr. Niko Samec, dr. Viktor Grilc, Janko Kramžar, dr. Aleksandra Pivec, dr. Filip Kokalj, dr. Klavdija Rižnar, Drago Dervarič, Vilko Pešec, mag. Rudi Vončina

Moravske Toplice, 23.4.2013

POSLANO:

- VLADA Republike Slovenije.
- Urad predsednika RS.
- Ministrstvo za kmetijstvo in okolje RS.
- Ministrstvo za infrastrukturo in prostor RS.
- Državni zbor RS - Odbor za kmetijstvo za okolje.
- Poslanske skupine DZ.
- Državni svet RS.
- Računsko sodišče RS.
- Državni zbor RS-GLOBE Slovenija.
- Gospodarska zbornica Slovenije - Zbornica komunalnega gospodarstva.
- Občine.
- Občinske službe varstva okolja.
- Komunalna podjetja.
- Podjetja, ki nudijo storitve na področju ravnanja z odpadki.
- NVO, ki se ukvarjajo s področjem okolja.
- Mediji.